

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д.ф.н. Пламен Анто

за дисертационния труд на **Стоян Георгиев**

„Драматургията на Пинтър и рецепцията ѝ в България“

за присъждането на образователната и научна степен „доктор“

в научна област „хуманитарни науки“,

направление 2.1 Филология, Литература на народите на Европа,

Америка, Африка, Азия и Австралия

Стоян Георгиев съвсем не е непознато име в съвременната българска култура. Той е автор на книги с белетристика, поезия и драматургия, бил е активен журналист и публицист, редактор на десеттомното издание на събраните съчинения на Петко Росен, преводач от английски език. На този фон настоящата дисертация не изглежда да е случайно явление. В частност тя кулминира и финализира един траен интерес към драматургията на Пинтър, за което самият автор споменава в автореферата. Макар и неголям по обем, авторефератът (да кажем и тези клишета) отразява коректно структурата на труда, поставените цели и основните приноси. Бих казал дори, че в случая краткостта е предимство. Приветствам включването на личния мемоарен момент относно избора на темата, макар да не е съвсем в съгласие с академичния дискурс. Възразявам обаче срещу суперлативни квалификации от типа на „най-добрият британски драматург след Втората световна война“, които действително не са част от научното мислене.

Представени са 5 публикации по темата.

Самата дисертация представлява солидно и всеобхватно изследване на заявения в наслова проблем. Състои се от 300 стр. (заедно с библиографията) и е структурирана в три основни глави, увод и заключение.

Структурната логика и целта на изследването са заявени в **Увода**. Всъщност целта се раздвоява: да е първото цялостно изследване у нас, което представя творчеството на този значим английски драматург в собствения му контекст – британски и общоевропейски, от една страна; философски, литературен и театрален, от друга. И второ – обобщаващо и систематизиращо представяне на неговата българска рецепция както в литературен, така и в театрален аспект.

и систематизиращо представяне на неговата българска рецепция както в литературен, така и в театрален аспект.

Обхватът на тази цел, както и подходът към реализацията, определят и основните достойнства на работата. А те според мен са следните:

1. Въпреки немалкото публикации в периодичния печат (особено през последното десетилетие на миналия век) и частично присъствие на Пинтър в отделни монографии (като тази на Камелия Николова върху британската драма), дисертацията на Стоян Георгиев е първото цялостно изследване в България за едно от най-значимите имена в британската и световната драматургия през XX век.

2. Емпиричният обхват на изследването, що се отнася до българската рецепция на явлението „Пинтър“.

3. И не на последно място – семплото и стройно структуриране на материала. Трите глави по естествен и ефективен начин фокусират проблема и го изчерпват в една задоволителна степен.

В Увода се правят едри анонси на съдържашото се във всяка една от главите, заявяват се основните намерения и изводи, уговаря се методът, или по-скоро методите на работа. – Тук бих искал да изтъкна, че на практика трите глави използват различна методология, съобразно собствения си подход към предмета, а това създава специфична стереоскопичност на работата като цяло. Първата глава представлява историко-контекстуален тип изследване, втората е поетологически анализ в близък план, а в третата преобладава емпирико-статистическият подход. (С това влизам в известно несъгласие със самия автор, който определя методите си като сравнително-исторически и литературно-исторически.)

Първата глава ситуира творчеството на Пинтър в разноредова, сложноструктурирана мрежа от контексти. От една страна – непосредственият контекст на британската драма след Втората световна война, когато се появява Пинтър, и разгръщането на неговото творчество по-нататък в собствената си динамика. В друг аспект то е вписано в контекста на философския екзистенциализъм, особено актуален в тази епоха, и неговите литературно-драматургични рефлексии, преди всичко във Франция. Вследствие на това контекстуално фокусиране драматургията на Пинтър е вписана в следвоенния Театър на абсурда, като спецификата ѝ е очертана най-вече в съпоставка с две от емблематичните фигури на направлението – Самюъл Бекет и Йожен Йонеско, като се изтъква неговият реализъм и

психологизъм. Още тук, в режим на сравнителен прочит, се анонсират основни черти на Пинтъровата поетика, които ще бъдат специален предмет вследващата глава.

На пръв поглед като слабост на тази първа глава може да се изтъкне недостатъчно ясното открояване на основните тенденции и тяхното концептуализиране в широкия контекст, зададен от работата, за сметка на известни увлечения в сюжетно-фабулни преразкази на отделни творби. – Но тъкмо тези преразкази, от друга страна, позволяват да се открие характерното в почерка на Пинтър – неговият реализъм в сравнение с оголената схематичност у Бекет и Йонеско (с. 59); абсурдът не толкова в ситуациите, колкото в речта на героите (с. 60), които са „живи хора“, а не абстрактни алегии.

Втората глава на дисертацията е централната, собствено поетологическата. Тя изследва драматургията на Пинтър през оптичната призма на три проблема, които са най-характерни, емблематични за нея. На тях са посветени съответните подглави, а именно: „Борбата между половете в търсене на идентичност“, „Функции на измамата“, „Несигурност и манипулативност на паметта“.

Отбелязвам някои удачни структурно-композиционни решения. Във всяка от подглавите – или проблемни ракурси към творчеството на Пинтър – за ключ се използва една определена пиеса, която предствя по най-чист, парадигматичен начин съответния проблем („Лека болка“ и отчасти „Една нощ навън“ относно войната между половете, „Портиерът“ при разглеждане функциите на измамата, „Нещо като Аляска“ като ключовият подстъп към проблема за несигурността на паметта). Всеки от проблемите и подходът на драматурга към него са очертани чрез внимателен „близък прочит“ на съответната пиеса, а след това – по-накратко – са разгледани и други творби, които допълват и нюансират картината.

Понякога една пиеса се появява неколкократно, но видяна в различни ракурси (например за любовта и измамата), което създава вътрешна динамика и особена, мрежовидна свързаност в структурата.

Тук бих искал да обърна внимание на един детайл в композирането на дисертацията, може би незабележим на пръв прочит. А именно начинът, по който отделните глави и подглави преливат една в друга. Често го правят по начин, който лично на мен ми напомня един похват на късния Бунюел („Дневна красавица“): в края на предходната глава проблясва дискретен анонс към онова, което ще е

основна тема в следващата (flash-forward). Тълкувам го като проява на изтънчен професионализъм.

Неоспорима находка е решението всяка глава или проблемна цялост да завършва с таблица, която по максимално прост и същевременно ефективен начин сумира и представя основните изводи.

Третата глава отново рязко сменя методологическия ключ – този път от поетологически към емпирично-статистически. Посветена на Пинтъровата рецепция в България, тя обхваща едновременно собствено литературния аспект – преводът на пиесите, отделните етапи на тяхното усвояване и интегриране в българската култура – и собствено театралния аспект – сценичната им реализация. (Това са и двете подглави, съставляващи тази последна глава.)

По отношение на първия проблем бих искал да изтъкна няколко малки, но, струва ми се, важни детайли. Стъпвайки върху някои теоретични постановки на А. Мешоник, авторът изрично набляга върху спецификата на театралния превод – за разлика от собствено литературния, той е насочен към живата реч, не към четенето, т. е. не е литература *per se*. Тази специфика е илюстрирана с „работния” (сценичен) превод на „Портиерът” от режисьора Пламен Марков, определен като особено сполучлив именно защото преводачът е „чувал” текста (с. 179). – Важно също така е разбирането за театралния текст като носител на едри културно-национални стереотипи – онова, което надхвърля просто литературния превод и се превръща в „превод на култури” (например на какво, грубо казано, се смее английската публика и на какво – българската). В този смисъл мисля, че е добра идея успоредяването на свидетелства за английски и български постановки на Пинтър, което е налице в дисертацията.

Тук се натъкваме на едно интересно, макар и не безспорно решение на Ст. Георгиев – прецизна езиково-семантична съпоставка на различни български преводи на Пинтър с категорична и аргументирана собствена позиция: „това – да, това – не”. Подобно прекалено обстойно вглеждане „на дребно” обаче ми се струва излишно; по-скоро бих искал да видя една по-едра социокултурна контекстуализация на тези преводи спрямо времето, когато се появяват. Нелишени от смисъл по принцип, тези детайлизирани съпоставки в такъв обем накърняват структурната хомогенност; по-скоро виждам мястото им във вид на приложение извън основния корпус на дисертацията.

Сходна емпирична „приложност” е налице и във втората тема (и подглава) – за сценичната рецепция на Пинтър в България. Самата

рецепция частично е подменена от нейното отражение в огледалото на оперативната критика. Сам по себе си педантичният обзор и систематизация на театралните рецензии върху постановки на Пинтър е едно от големите достойнства на дисертацията. Но в известен смисъл се остава на равнището на статистиката. Отново бих си позволил да споделя, че една по-голяма обобщителност и концептуално уедряване на тези ценни емпирични натрупвания биха били от полза за работата (а самият емпиричен материал да е даден като приложение в списъчен формат).

И понеже говоря за приложения – не зная дали Ст. Георгиев го е правил в процеса на работата си върху дисертацията, но във всички случаи би било интересно и много приносно, ако той беше разговарял с различни режисьори – постановчици на Пинтърски пиеси, които да споделят собствения си режисьорски опит, и тези разговори да се публикуват като приложение – ако не към дисертацията, то може би към бъдещото ѝ издание, което тя напълно заслужава. Това би било неин собствен емпиричен принос, наред с опирането на вече споделеното в различни публикувани интервюта (непрежалимият Ст. Камбарев например).

Една бел. под линия на с. 248 ме провокира да си позволя още някои доброжелателни препоръки – съвсем конкретни, но и принципни – най-вече с оглед евентуалното бъдещо издаване на дисертацията като книга: 1) В бълг. норма не важи английската практика всички думи в заглавието на дадена книга да се пишат с гл. буква; 2) Англ. дума „poems” в общия случай (към който принадлежи и този с Т. С. Елиът) на бълг. се превежда със „стихотворения”, а не с „поеми” – това е един от немалкото примери за по-голямото лексикално богатство на бълг. ез. в сравнение с английския и няма защо да бъде игнорирано.

Другата ми забележка е свързана с избраната система на цитиране – система, с която аз имам категорични несъгласия и винаги се противопоставям на опитите за въвеждането ѝ, тъй като я смятам за неудачна във всякакъв смисъл. Дори да пренебрегнем практическите неудобства (скоби в скобите или досадната необходимост всеки път да обръщаш края на книгата и да ровиш в библиографията, изгубвайки нишката на основния разказ), остава принципният проблем със смесването на два същностно различни дискурса, които са от различен ред и е абсолютно неправомерно да бъдат смесвани.

Към дисертацията могат да се отправят и по-сериозни претенции. Но една работа трябва да се оценява по това, което тя е постигнала с оглед на целите си, а не по онова, което не е направила – философски погледнато, сферата на отсъстващото е безгранична, за разлика от крайната сфера на наличното. (А и към кое изследване не биха могли да се предявят какви ли не претенции...) – В заключение: във вида, в който ни е предложена, дисертацията на Стоян Георгиев притежава достатъчно качества, за да бъде напълно заслужено присъдена на автора образователната и научна степен „доктор“ – нещо, за което убедено пледирам към членовете на уважаемото научно жури.

Доц. д.ф.н. Пламен Антов

..... 2019